

BİL 362 Mikroişlemciler

Hazırlayan: M.Ali Akcayol
Gazi Üniversitesi
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü

Konular

Program Kontrol Komutları

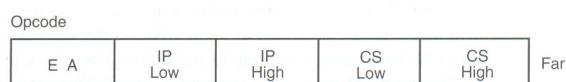
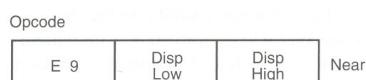
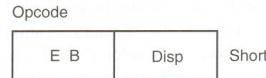
- Şartsız Atlama
- Şartlı Atlama
- Döngüler (Loop)
- Assembly Programı Akış Denetimi
- While Döngüleri
- Repeat-Until Döngüleri
- Prosedürler
- Kesmelere (Interrupts) Giriş
- Diğer Komutlar

Şartsız Atlama

- Kontrol komutları programın bir kısmına atlamayı sağlar.
- Kontrol komutları bayrak bitlerinin durumuna göre şartlı atlamayı gerçekleştirir.
- Short jump, near jump ve far jump olmak üzere 3 tür şartsız atlama komutu kullanılabilir.

Şartsız Atlama

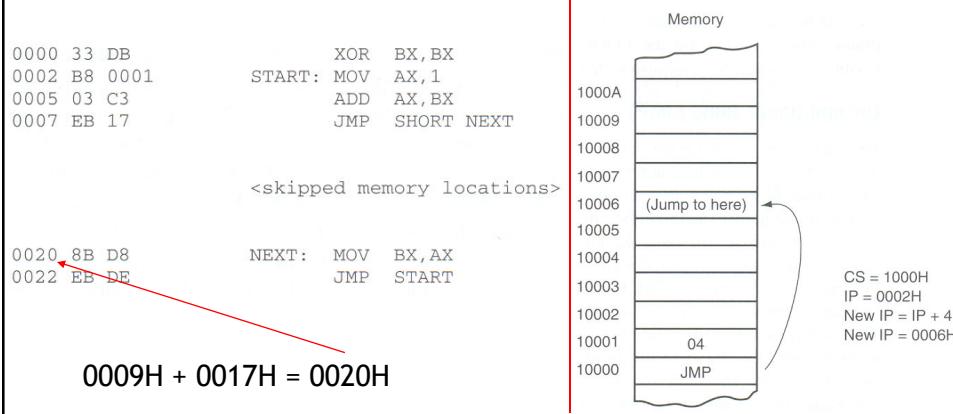
- Short jump komutu 2 byte uzunluğundadır ve bulunulan yere göre +127 ve -128 adres aralığına atlama yapar.
- Near jump 3 byte uzunluğundadır ve bulunulan segment içerisinde $\pm 32K$ aralığına atlama yapar.
- Far jump 5 byte uzunluğundadır ve hafızada herhangi bir alana atlamayı gerçekleştirir.
- Short ve near jump intrasegment, far jump intersegment atlama yapar.

Şartsız Atlama

Short jump

- Bulunulan segment içerisinde göreceli atlama yapar.
- Opcode içinde atlanacak adres yerine bulunulan yere uzaklık verilir.
- JMP SHORT NEXT** şeklinde kullanılır. NEXT atlanacak yerdır.

Şartsız Atlama

Near jump

- Near jump, short jump gibi aynı segment içerisinde atlama yapar ancak short jump'a göre daha uzun aralığa atlar.
- Bulunulan segment içerisinde ±32K aralığına atlama yapar. 80386 ve üstü işlemcilerde protected mode'da ±2G aralığına atlama yapar.

```
0000 33 DB          XOR  BX, BX
0002 B8 0001        START: MOV  AX, 1
0005 03 C3          ADD   AX, BX
0007 E9 0200 R      JMP   NEXT
```

<skipped memory locations>

```
0200 8B D8          NEXT:  MOV  BX, AX
0202 E9 0002 R      JMP   START
```

Şartsız Atlama

Far jump

- Far jump yeni bir segment ve offset adres alır ve doğrudan istenen adrese atlar.
- Far jump FAR PTR komutuyla veya far label etiketiyle belirtilir.

```
        EXTRN    UP:FAR

0000 33 DB          XOR     BX,BX
0002 B8 0001        START:  ADD     AX,1
0005 E9 0200 R       JMP     NEXT

<skipped memory locations>

0200 8B D8          NEXT:   MOV     BX,AX
0202 EA 0002 ---- R      JMP     FAR PTR START

0207 EA 0000 ---- R      JMP     UP
```

Şartlı Atlama

- Şartlı atlama komutları 8086-80286 işlemcilerde short jump yapar.

Assembly Language	Tested Condition	Operation
JA	Z = 0 and C = 0	Jump if above
JAE	C = 0	Jump if above or equal
JB	C = 1	Jump if below
JBE	Z = 1 or C = 1	Jump if below or equal
JC	C = 1	Jump if carry
JE or JZ	Z = 1	Jump if equal or jump if zero
JG	Z = 0 and S = 0	Jump if greater than
JGE	S = 0	Jump if greater than or equal
JL	S != 0	Jump if less than
JLE	Z = 1 or S != 0	Jump if less than or equal
JNC	C = 0	Jump if no carry
JNE or JNZ	Z = 0	Jump if not equal or jump if not zero
JNO	O = 0	Jump if no overflow
JNS	S = 0	Jump if no sign (positive)
JNP or JPO	P = 0	Jump if no parity or jump if parity odd
JO	O = 1	Jump if overflow
JP or JPE	P = 1	Jump if parity or jump if parity even
JS	S = 1	Jump if sign (negative)
JCXZ	CX = 0	Jump if CX is zero
JECXZ	ECX = 0	Jump if ECX equals zero

Şartlı Atlama

- +127 ile -128 arasında atlama yapar. MASM v.6X assemblerler uzaklığı otomatik ayarlar.
- Şartlı atlama komutları S, Z, C, P ve O bayrak bitlerini kontrol eder.
- Test edilen şart doğru (true, 1) ise etiketle belirtilen yere atlanır, yanlış (false, 0) ise sonraki adım çalıştırılır.
- Karşılaştırma işlemi signed (işaretli) ve unsigned (işaretsiz) sayılarında farklı sonuçlar oluşturur.
- İşaretsiz sayılarında FFH (255) sayısı 00H (0) sayısından büyükter.
- İşaretli sayılarında FFH (-1) sayısı 00H (0) sayısından küçüktür.

Unsigned numbers		Signed numbers	
255	FFH	+127	7FH
254	FEH	+126	7EH
132	84H	+2	02H
131	83H	+1	01H
130	82H	+0	00H
129	81H	-1	FFH
128	80H	-2	FEH
4	04H	-124	84H
3	03H	-125	83H
2	02H	-126	82H
1	01H	-127	81H
0	00H	-128	80H

Şartlı Atlama

- İşaretli sayılarında karşılaştırma için JG, JL, JGE, JLE, JE ve JNE komutları kullanılır.
- İşaretsiz sayılarında karşılaştırma için JA, JB, JAE, JBE, JE ve JNE komutları kullanılır.
- Diğer şartlı atlama komutları bayrak bitlerini test eder.
- JCXZ ve JCXZ komutları CX ve ECX register'larını test eder ve 0 ise istenilen yere atlama yapar.
- Aşağıdaki örnekte 100 byte alan içinde 0AH değerini arar.

```
; Instructions that search a table of 100H bytes for 0AH  
; The offset address of TABLE is assumed to be in SI  
;  
0017 B9 0064      MOV   CX,100      ;load counter  
001A B0 0A        MOV   AL,0AH      ;load AL with 0AH  
001C FC          CLD              ;auto-increment  
001D F2/AE        REPNE SCASB    ;search for 0AH  
001F F9          STC              ;set carry if found  
0020 E3 01        JCXZ NOT_FOUND ;if not found  
0022             NOT_FOUND
```

Döngüler (Loop)

- LOOP komutu CX azaltma ve JNZ şartlı atlama komutlarının birleşimidir.
- Her adımda CX register'i 1 azaltılır ve CX değeri test edilir.
- 8086-80286 işlemcilerde CX azaltılır ve CX<>0 olduğu sürece belirtilen etikete atlanır. CX=0 ise sonraki adıma geçilir.
- 80386 ve üstü işlemcilerde CX veya ECX kullanılır. LOOPW komutu CX, LOOPD komutu ECX register'ını kullanır.

Şartlı LOOP

- LOOPE (Loop while equal) ve LOOPNE (Loop while not equal) komutları CX<>0 ve verilen şart geçerli olduğu sürece döngüyü tekrarlar.
- 80386 ve üstü işlemcilerde CX veya ECX kullanılabilir. LOOPEW/LOOPNEW ve LOOPED/LOOPNED komutları CX ve ECX register'larını kullanır.

Döngüler (Loop)

- Örnekte BLOCK1 de word boyutundaki data BLOCK2 ye eklenir.

```
;A program that sums the contents of BLOCK1 and BLOCK2  
;and stores the results on top of the data in BLOCK2.  
;  
.MODEL SMALL ;select SMALL model  
0000 .DATA ;start data segment  
0000 0064 [ BLOCK1 DW 100 DUP(?) ;100 words for BLOCK1  
0000 ]  
00C8 0064 [ BLOCK2 DW 100 DUP(?) ;100 words for BLOCK2  
0000 ]  
0000 .CODE ;start code segment  
.STARTUP ;start program  
0017 8C D8 MOV AX,DS ;overlap DS and ES  
0019 8E C0 MOV ES,AX  
001B FC CLD ;select auto-increment  
001C B9 0064 MOV CX,100 ;load counter  
001F BE 0000 R MOV SI,OFFSET BLOCK1 ;address BLOCK1  
0022 BF 00C8 R MOV DI,OFFSET BLOCK2 ;address BLOCK2  
0025 AD L1: LODSW ;load AX with BLOCK1  
0026 26:03 05 ADD AX,ES:[DI] ;add BLOCK2  
0029 AB STOSW ;save answer  
002A E2 F9 LOOP L1 ;repeat 100 times  
.EXIT  
END
```

Assembly Programı Akış Denetimi

- MASM 6.X assembler .IF, .ELSE, .ELSEIF, .ENDIF, .REPEAT, .UNTIL, .WHILE ve .ENDW gibi komutları sağlar.

- Yandaki örnekte .IF ve .ENDIF ile yapılan işlemin assembly komutlarıyla gerçekleştirilmesi görülmektedir.

```
.IF AL >= 'A' && AL <= 'F'  
    SUB AL, 7  
.ENDIF  
SUB AL, 30H  
  
char temp;  
_asm{  
    mov al,temp  
    cmp al,41h  
    jb Later  
    cmp al,46h  
    ja Later  
    sub al,7  
Later:  
    sub al,30h  
    mov temp,al  
}
```

Assembly Programı Akış Denetimi

- Aşağıda .IF komutuyla kullanılabilecek ilişkisel operatörler görülmektedir.

Operator	Function
==	Equal or the same as
!=	Not equal
>	Greater than
>=	Greater than or equal
<	Less than
<=	Less than or equal
&	Bit test
!	Logical inversion
&&	Logical AND
	Logical OR
	OR

Örnek

Assembler üretir

```
;A DOS program that reads the keyboard and converts all  
;lowercase data to uppercase before displaying it.  
;  
;This program is terminated with a control-C  
;  
.MODEL TINY ;select tiny model  
.LISTALL ;list all statements  
.CODE ;start code segment  
.STARTUP ;start program  
  
0000  
0100 * @Startup  
MAIN1: MOV AH,6 ;read key without echo  
       MOV DL,0FFH  
       INT 21H  
       JE MAIN1 ;if no key  
       CMP AL,3 ;test for control-C  
       JE MAIN2 ;if control-C  
  
       .IF AL >= 'a' && AL <= 'z'  
           cmp al,'a'  
           jb @C0001  
           cmp al,'z'  
           ja @C0001  
           SUB AL,20H  
  
       .ENDIF  
  
       * @C0001:  
0116 0A D0 ;echo character to display  
0118 CD 21 ;INT 21H  
011A EB E4 ;JMP MAIN1 ;repeat  
011C MAIN2:  
011C B4 4C ;.EXIT  
011E CD 21 ;MOV AH,4CH  
             INT 21H  
END
```

While Döngüleri

- Yüksek seviyeli dillerde olduğu gibi MASM 6.X WHILE döngü yapısı içermektedir.
- .WHILE deyimi şart kısmını, .ENDW ise döngü bitişini gösterir.
- .WHILE deyimindeki şart kısmı doğru olduğu sürece döngü tekrarlanır. Her döngüde şart tekrar kontrol edilir.
- Şart doğru olmadığında .ENDW deyiminden sonraki adıma geçilir.
- Sonraki sayfadaki örnekte klavyeden 0DH (Enter) girilene kadar tüm girişler ekstra segment içerisinde BUF adlı diziyeye kaydedilir.
- While döngülerinde .BREAK ve .CONTINUE deyimleri kullanılır.
- .BREAK .IF AL == 0DH komutu AL==0 ise döngüden çıkış yapar.
- .CONTINUE .IF AL==15 komutu AL==15 ise döngü sonuna kadarki kısmı atlar ve sonraki döngüye devam eder.

Repeat-Until Döngüleri

- Yüksek seviyeli dillerde olduğu gibi MASM 6.X REPEAT-UNTIL döngü yapısı içermektedir.
  - .UNTIL deyimi şart kısmını, .REPEAT ise döngü başlangıcını gösterir.
  - Döngü içindeki deyimler şart kısmı doğru olduğu sürece tekrarlanır. Her döngüde şart tekrar kontrol edilir.
  - Şart doğru olmadığında .UNTIL deyiminden sonraki adıma geçilir.
  - Sonraki sayfadaki örnekte klavyeden 0DH (Enter) girilene kadar tüm girişler ekstra segment içerisinde BUF adlı diziyeye kaydedilir.
  - Repeat döngülerinde .UNTILCXZ deyimi kullanılır ve her döngüde CX register'ını bir azaltarak kontrol eder.

```

;A DOS program that reads a character string from the
;keyboard and then displays it again.
;
0000          .MODEL SMALL           ;select small model
0000 0D 0A    .DATA              ;start data segment
0002 0100[    MES     DB 13,10   ;return and line feed
0002 0100]      BUF     DB 256 DUP(?) ;character string buffer
00
]
0000          .CODE               ;start code segment
.STARTUP
0017 8C D8      MOV AX, DS        ;start program
0019 8C C0      MOV ES, AX       ;overlap DS with ES
001B FC         CLD
001C BF 0002 R   MOV DI, OFFSET BUF ;select auto-increment
                                ;address buffer
                                .REPEAT           ;repeat until enter
001F * @C0001:
001F B4 01      MOV AH, 1         ;read key
0021 CD 21      INT 21H
0023 AA         STOSB            ;store key code
                                .UNTIL AL == 0DH
0025 3C 0D      *             CMP AL, 0Dh
0027 75 F7      *             JNE @C0001
0028 C6 45 FF 24 MOV BYTE PTR[DI-1] '&' ;display MES
002C BA 0000 R   MOV DX, OFFSET MES
002E B4 09      MOV AH, 9
0031 CD 21      INT 21H
                                .EXIT
END

```

Repeat-Until Döngüleri

- Aşağıdaki örnekte CX register'ı her döngüde bir azaltılarak kontrol edilir.
- CX <> 0 olduğu sürece döngü tekrarlanır.

```

012C B9 0064      MOV CX, 100      ;set count
012F BF 00C8 R    MOV DI, OFFSET THREE ;address arrays
0132 BE 0000 R    MOV SI, OFFSET ONE
0135 BB 0064 R    MOV BX, OFFSET TWO

                                .REPEAT

0138 * @C0001:
0138 AC             LODSB
0139 02 07           ADD AL, [BX]
013B AA             STOSB
013C 43             INC BX

                                .UNTILCXZ

013D E2 F9      *             LOOP @C0001

```

Prosedürler

- Prosedürler programların yeniden kullanılabilir olan ve genellikle sadece bir fonksiyonu gerçekleştiren kısımlarıdır.
- CALL komutu bir prosedüre geçiş için, RET komutu ise geri dönüş için kullanılır.
- Bir prosedür çağrıldığında stack geri dönüş adresini saklar. CALL komutu stack'a bir sonraki adresi (return) push eder.
- RET komutu stack'tan bir adresi geri dönüş adresi olarak alır.
- Bir prosedür PROC deyimiyle başlar ve ENDP ile biter. Her ikisinden önce prosedürün adı belirtilir.
- PROC deyiminden sonra NEAR (intrasegment) ve FAR (intersegment) olarak tür belirtilir.
- NEAR ve FAR deyimlerinden sonra USE deyimiyle hangi register'ların kullanılacağı belirtilebilir. Belirtilen register'lar stack'a otomatik olarak push ve pop edilir.

Prosedürler

Örnek

0000	SUMS	PROC NEAR
0000 03 C3		ADD AX, BX
0002 03 C1		ADD AX, CX
0004 03 C2		ADD AX, DX
0006 C3		RET
0007	SUMS	ENDP
0007	SUMS1	PROC FAR
0007 03 C3		ADD AX, BX
0009 03 C1		ADD AX, CX
000B 03 C2		ADD AX, DX
000D CB		RET
000E	SUMS1	ENDP
000E	SUMS3	PROC NEAR USE BX CX DX
0011 03 C3		ADD AX, BX
0013 03 C1		ADD AX, CX
0015 03 C2		ADD AX, DX
001B	SUMS	ENDP

Prosedürler

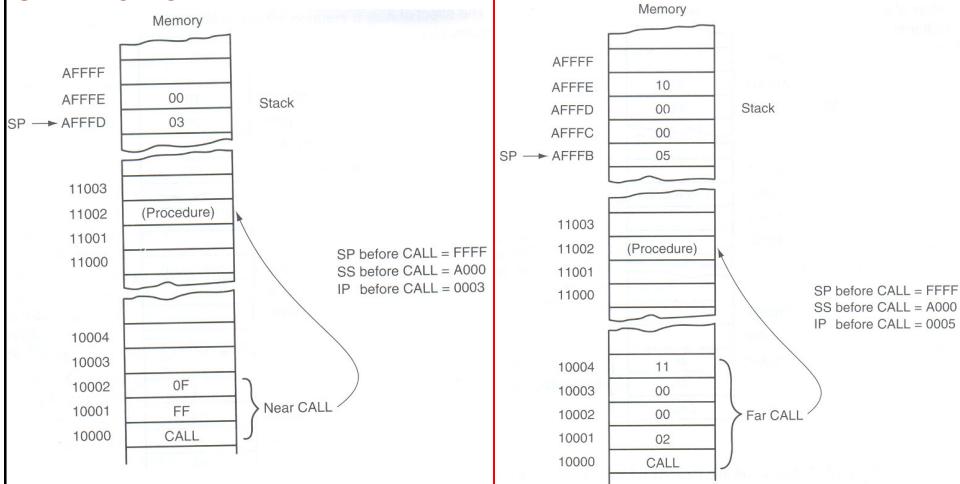
- Near return komutu stack'tan 16-bit değer alır ve IP'ye dönüş adresi olarak atar.
- Far return komutu stack'tan 32-bit değer alır ve IP ile CS'ye dönüş adresi olarak atar.

CALL

- CALL komutu adı verilen prosedürü çağrıır ve dönüş adresini stack'a saklar.
- Near CALL komutu 3 byte boyutundadır. İlk byte opcode, ikinci ve üçüncü byte dönüş adresidir ($\pm 32K$).
- 80386 ve üstü işlemcilerde protected mode'da dönüş adresi 4 byte ($\pm 2G$) olur.
- Far CALL komutu 5 byte boyutundadır. İlk byte opcode, 2-3 IP ve 4-5 CS' nin yeni değeridir.
- CALL komutu IP ve CS değerlerini stack'a push eder.

Prosedürler

CALL - örnek

Prosedürler

CALL - register ile çağrıma

- CALL komutları register operand kullanabilir (CALL BX).
- IP stack'a push edilir ve aynı segmentte BX offset adresine geçilir.
- Aşağıdaki örnekte CALL BX ile DISP prosedürü çağrılmaktadır.
- Aynı işlem CALL DISP şeklinde yapılabilir.

```
;A DOS program that displays OK using the DISP procedure.  
;  
.MODEL TINY ;select tiny model  
0000 .CODE ;start code segment  
.STARTUP ;start program  
0100 BB 0110 R MOV BX,OFFSET DISP ;load BX with offset DISP  
0103 B2 4F MOV DL,'O' ;display O  
0105 FF D3 CALL BX  
0107 B2 4B MOV DL,'K' ;display K  
0109 FF D3 CALL BX  
.EXIT  
;  
;Procedure that displays the ASCII character in DL  
;  
0110 DISP PROC NEAR  
0110 B4 02 MOV AH,2 ;select function 2  
0112 CD 21 INT 21H ;execute DOS function 2  
0114 C3 RET  
0115 DISP ENDP  
END
```

Prosedürler

CALL - dolaylı hafıza adresiyle çağrıma

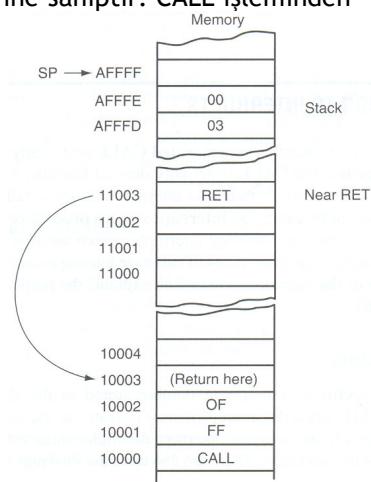
- CALL komutları indirect adres kullanabilir (CALL [BX]).
- Genellikle bir lookup tablodan seçilen farklı prosedürlerin kullanımında faydalıdır.
- Aşağıdaki örnekte EBX değerine göre ZERO, ONE veya TWO prosedürlerine geçiş yapılır.
- CALL FAR PTR [4*EBX] komutu far çağrıma yapar veya eğer tablo doubleword tanımlı ise (DD) CALL TABLE[4*EBX] komutu far çağrıma yapar.

```
;Instruction that calls procedure ZERO, ONE, or TWO  
;depending on the value in EBX  
;  
TABLE DW ZERO ;address of procedure ZERO  
DW ONE ;address of procedure ONE  
DW TWO ;address of procedure TWO  
  
CALL TABLE[2*EBX]
```

Prosedürler

RET

- RET komutu near return için 16-bit sayıyı stack'tan alır ve IP'ye atar. Far return için 32-bit sayıyı stack'tan alır ve IP ve CS'ye atar.
- Aşağıdaki örnekte SS=A000 ve CS=1000 değerine sahiptir. CALL işleminden önce SP=FFFF ve IP=0003 değerindedir.
- CALL'dan sonra SP=FFFD, IP=0FFF.
- RET işleminden sonra SP=FFFF, IP=0003 ve Efektif adres=11003 olur.

Prosedürler

RET

- RET komutu dönüş adresini stack'tan sildikten sonra SP değerine belirli bir değer ekleyebilir. Böylece, prosedür çağrılığında stack'a push edilen parametreler kadar değer eklenerek bu parametrelerin atılması sağlanır.
- Örnekte AX ve BX (4 byte) prosedür çağrılmadan önce stack'a push ediliyor. RET 4 ile dönüş adresinden sonra SP'e 4 ekleyerek AX,BX'i atar.

0000 B8 001E	MOV AX, 30	
0003 BB 0028	MOV BX, 40	
0006 50	PUSH AX	;stack parameter 1
0007 53	PUSH BX	;stack parameter 2
0008 E8 0066	CALL ADDM	;add stack parameters

0071	ADDM	PROC NEAR
0071 55		PUSH BP ;save BP
0072 8B EC		MOV BP, SP ;address stack with BP
0074 8B 46 04		MOV AX, [BP+4] ;get parameter 1
0077 03 46 06		ADD AX, [BP+6] ;add parameter 2
007A 5D		POP BP ;restore BP
007B C2 0004		RET 4 ;return, dump parameters
007E	ADDM	ENDP

Ödev

- Hafızada bir alanda bulunan ve herbirisi word boyutunda olan 100 adet sayıyı küçükten büyüğe doğru sıralanmış olarak hafızadaki ikinci bir dizİYE aktaran program yazınız.
- İstenen sıralama algoritması kullanılabilir.
- Program emu8086 ile yazılacaktır.
- Ödevin hem çıktısı teslim edilecek hemde kaynak kodu akcayol@gazi.edu.tr adresine e-posta ile gönderilecektir.